

Mojca Pešec

Sestop iz kroga čakanja

Kaj so (na-)povedali podatki iz raziskave Slovensko javno mnenje o nekaterih slovenskih javnih mnenjih v lanskem letu (1987):

- a) dobri dve petini anketirancev *le deloma* zaupata slovenskim politikom, da jim bo uspelo zagotoviti nadaljnji samostojni razvoj Slovenije v jugoslovanski federaciji;
- b) prav toliko jih *le deloma* zaupata sedanji jugoslovanski vladi, da bo rešila Jugoslavijo iz krize;
- c) več kot polovica jih je za razpis referendumu ob predlogu sprememb zvezne ustave.

Stanje pripravljenosti je bilo mogoče razbrati iz več kot sto tisoč podpisov peticije za razpis referendumu o ustavnih spremembah, zbranih v marcu 1988. Kljub razdrobljenim znakom se je začel manifestirati prenos energije iz alternativnih gibanj v svoje še ne-izživeto polje akcije - v (novo) družbeno gibanje za politični pluralizem. V začetku junija letos se je to tudi zgodilo: razpršena silna energija ljudi je sestopila iz čakalnega kroga in se zlila v obločni plamen skupnega projekta, ki mu različni označevalci pritikajo sicer povsem nasprotno oznake: od kontrarevolucije in fašizma do boja za demokracijo in modernizacijo.

Ne glede na njihovo različnost in protislovnost pa je mogoče slovensko poletje (kot nadaljevanje slovenske pomladi) opazovati in pojasnjevati (vsaj) na dveh ravneh pojavnosti in vsebine; ker je prva (preveč) pogost predmet različnih diskurzov in druga zamolčano jedro dogajanja, je odločitev za usmeritev pozornosti nedvoumna. Za kaj predvsem gre?

Za modernizacijo gre, in sicer v smislu, da so elite oblasti preteklosti ponovno dokazale, da s svojimi mehanizmi percepcije in akcij ne ustrezajo več sedanjosti, kaj šele prihodnosti; pa naj gre za stalno ponavljajoče se sprejemanje novih neustreznih zakonov in vladnih ukrepov ali pa za ocenitev reakcij ljudi ob tako katarzičnih primerih, kot je primer Janša & Co.

Vprašanje je, zakaj se ta vzorec neustreznosti kar naprej ponavlja. Gre za nekaj, kar

lahko poimenujem kot vzorec akcij, ki izvorno temelji na kompleksih NOB in demokratičnega centralizma ter socializma kot sistema, ki se predvsem ukvarja z re-distribucijo družbenega blagostanja, manj pa z njegovo produkcijo.

Na ta vzorec se vežejo tudi elite oblasti, pretekle in sedanje, ter prav tako njihovi kritiki in nasprotniki. Na eni strani so tisti, ki to kompleksno triado zagovarjajo in jo priznavajo kot edini način organizacije sedanjosti, projekcije prihodnosti in pojmovanja preteklosti. Na drugi strani so njihovi kritiki in nasprotniki, ki so s svojimi kritikami spet ujeti v to triado in razmišljajo predvsem v smislu njenega avtentičnega uveljavljanja kot nasprotja popačenju, ki so ga zagrešili predvsem pretekli oblastniki. Njihove kritike pa ne segajo čez meje tega triadnega okvira. Nekje vmes med tema nasprotujočima si poloma je sedanja elita oblasti, ki poskuša empirično dokazano neustreznost popraviti, prestrukturirati ob upoštevanju in vključevanju kritikov v ta proces. Vendar vsi skupaj funkcionirajo na istem predmetu kot apologeti ali kot kritiki - na triadi NOB, demokratični centralizem in socializem. Sedanja situacija pa je nedvoumno pokazala, da ni mogoče več urejati stvari in upravljati ljudi na uveljavljeni način, prav tako tudi ne kritizirati in nasprotovati. Kompleksna revolucijska triada s svojimi nosilci je začela dokončno sestopati z zgodovinske scene.

Kje je začetek (eden od njih) tega zgodovinskega preobrata?

Kritik sistema v obliki zahtev po dosledni izgradnji socializma in avtentičnega samoupravljanja v stilu popularnega slogana »Bodimo realni, zahtevajmo nemogoče« (uvoz iz Pariza 1968) prav zaradi realitete same ni bilo mogoče realizirati. Ta krič in boj sta se dogajala na ulicah in Univerzah, vendar zunaj institucionalnih mehanizmov. Ena od posledic je bila ukinitve samostojne študentske organizacije in v vsiljenem organiziranju mladine pod skupnim dežnikom čvrste kontrole - Zvezo socialistične mladine. S tem aktom naj bi bilo opravljeno s študentskimi rogovileži. Tako je izgedalo vsaj naslednje desetletje, čeprav je bilo seme zgodovinske zmote zasejano že v samem aktu spočetja ZSM.

Namreč, študentje, ki so še okusili (prividno) avtonomnost študentske organizacije, so užaljeno stali ob strani nove organizacije; veliko njihovih takratnih voditeljev danes lepo greje apologetske naslanjače v etabliranih oblastnih pod-elitah. Vodstvene pozicije v novi organizaciji so po fakultetah prevzeli bruci. Ti bruci pa danes tolčejo bitko za svojo in našo prihodnost kot prihodnja elita oblasti (vsaj!) v Sloveniji, kajti sposobna mularija si svoje politične naslanjače vedno pritolče na fronti.

V čem je kavelj? Ti tipi in tipinje so ugotovili, da se ne splača, da ni produktivno »biti realen in zahtevati nemogoče«; da popoldanske revolucije na cestah ne peljejo nikamor, razen na urgentni blok prve klinike ali policije, kajti ena revolucija je bila povsem dovolj, in da je najbolj plodna pozicija in vloga lubadarja v sistemu; to je požreti postopno vsebino, lupina pa se bo zrušila sama od sebe v sebe. To pa pomeni biti realen in zahtevati mogoče prek institucionalnih mehanizmov z institucionalnih pozicij, kar je že samo po sebi moderno politično obnašanje v stilu reforme da, revolucija ne.

Na tej točki pa se pokaže dvojna *ne-predvidena* pomembnost ZSM, ki je pokazala, da ima vsaka palica dva konca, kjer je delitev na korenček in batino zelo spremenljiva:

prvič, pod isto marelo je organizacijsko in tekmovalno za pozicije združila vso mladino, kjer zaradi svoje elokventnosti smetano običajno pobirajo študentje humanistike in družboslovja; torej tisti, ki so potencialno zmožni vpogleda v vzroke družbenih procesov;

drugič, v tem organizacijskem in institucionalnem okviru se je oblikoval krog mladih politikov-reformistov.

Ti reformisti ne zavračajo institucionalnih načinov in mehanizmov vplivanja, kot so to študentje pred 15 leti, od katerih so nekateri ostali večni uporniki zunaj institucionalnih mehanizmov in drugi apologeti sistema, temveč jih uporabljajo za svoje lubadarske akcije. Skratka, obnašajo se politično moderno in modro - zanje politika ni del ne-diferenciranega sklopa skupaj z religijo in moralo in je zato prej vnaprej ne-moralna, temveč je ena od večšin uveljavljanja svojega vpliva. Ne delujejo zunaj sistema in nanj ne streljajo s fračami, temveč ga grizejo od znotraj.

Tako samo čas pokaže modrost političnih odločitev; enih prej, drugih kasneje. Nepredvidene posledice organiziranja ZSM so tudi Vika Potočnik,... (začasni) Odbor za zaščito človekovih pravic, ... Janez Janša...

Zato v slovenski pomladi/poletju (/jeseni?) ne gre za konflikt Slovenija/Jugoslavija oziroma Slovenija/JLA, kjer naj bi slednja predstavljala še edini ne-decentralizirani jugoslovanski sistem občega pomena kot še edini nosilec jugoslovanske univerzalnosti; temveč je to konflikt v Sloveniji. JLA je dejansko »potegnjena« v igro kot jeziček na tehtnici; kot tisti akter, ki ima najbolj nazorne in (fizično) demonstrativne komponente prisile in zastraševanja (kljub vrtnici v cevi, je tank še vedno tank); kot sistem, katerega Slovenci nikoli niso posvojili, še manj prisvojili, kajti ni mogoče v nekaj desetletjih izbrisati spomin o stalnih umiranjih za cesarje ne-slovence. Vendar se je tisti, ki je načrtoval razvoj dogajanj v smeri tankov na ulicah, uštel. Ljudje so rekli: Strah? Saj je znotraj votel, zunaj pa ga ni, in se niso odzvali, kot ljudje pred leti na Kosovu.

Spomnimo se, tudi socialni nemiri na Kosovu leta 1981 so se vsaj v prvi fazi medijsko prikazovali kot konflikt na relaciji Kosovo-Jugoslavija. Gnev drugih Jugoslovancev je bila le nujna posledica tega sprenevedanja, kateremu so botrovale takšne solzave trditve kot tista, da imajo albanski Kosovci toliko (preveliko) otrok preprosto zato, ker jih imajo radi.

Spomnimo se, da se je aretacija Janeza Janše kazala v začetku kot modro politično dejanje.¹ Modrost je bila v tem, da je tisti, ki jo je sprožil, porinil s politične scene človeka, ki je bil edini zmožen povezati razpršene kritične sile v Sloveniji; ki je *edini* imel možnost postati medij povezave med temi silami.² Če se je situacija kot takšna kazala še v začetku junija, mislim, da je sredi meseca dobila diametralno nasprotno podobo. Če se je še tedaj zdelo porivanje J. J. s politične scene modro in lucidno politično dejanje sprožilca/odstranjevalca, je sedaj povsem nedvoumno jasno, da se je ta naveza *absolutno in totalno* uštel v ocenitvi situacije. Če je tedaj še izgledalo,

¹ Zapis Igorja Bavčarja v sobotni prilogi Dela, 11. 6. 1988.

² Pa tudi Janša sam je zapisal v (tudi) svoj politični program: »Na očitke, da je naš program boj za oblast, odgovarjamo pritrdilno.« Povzeto po Mladini, 17. 6. 1988, str. 38.

da fizična odstranitev J. J. iz dosega institucionalne politične pozicije pomeni tudi fizično ukinitve medija, povezovalca vseh razpršenih kritičnih sil, potem to sedaj ni več tako. J. J. se je izkristaliziral kot dejanski povezovalec. Postal je kristalna krogla naše prihodnosti, v kateri so se dejansko združile vse prej razpršene kritične sile v Sloveniji; nedvoumna napoved prihajajoče elite oblasti, ki ima transgeneracijsko in transslovensko podporo ne-prestrašenih prebivalcev Slovenije (vsaj teh!). Kako drugače kot v jeseni v Srbiji, kjer je ljudstvo podprlo ortodoksno politično frakcijo. Trditve I. Bavčarja,³ da bo tisti, ki bo hotel zmagati, moral imeti J. J., se je jasno konkretizirala. Tisti, ki imajo J. J., sedaj simbolno in kasneje tudi fizično, bodo prihodnji slovenski predsedniki.

Zato ta konkretni konflikt ni konflikt Slovenija-JLA, temveč boj za oblast (za dominantne pozicije upravljanja) v Sloveniji. To je boj za oblast med odhajajočo in prihajajočo elito oblasti; med preteklostjo in prihodnostjo; medtem ko sedanost bolj ali manj togo opazuje celotno dogajanje. Prihodnost se je začela, je že tu in pri tem ima nedeljeno podporo množic. Ta prihajajoča elita oblasti je zaenkrat edina, ki še ni porabila in zaigrala svojih potencialov; edina, ki lahko izpelje modernizacijo slovenske družbe - ekonomije in politike, kajti ni emocionalno zavezana kompleksom NOB, socializma in demokratičnega centralizma, temveč ima do njih izrazito racionalen odnos (cost-benefit). Gre za generacijo in njeno elito/elite, katerih socialni vzpon ni odvisen od teh treh kompleksov in lojalnosti do njih. V nastalem konfliktu gre torej za spopad med starimi starši in vnuki, katerega odnos je, to vemo, v vsakem primeru iracionalen, emocionalen. Zato tega konflikta ne morejo dokončno izpeljati otroci - sedanja elita oblasti, kljub temu da ga je začela (variete in podvariete prestrukturiranja). Spopad prihodnosti in preteklosti je dejansko jedro spopada, ki se na pojavni ravni manifestira kot boj za liberalizacijo in proti njen kot prvi korak k demokratizaciji, kot proti-udar realsocialističnih sil ali ortodoksne frakcije.

³ Prav tam.